

Otázka: Aristoteles

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Kar

Stát ≈ formy vlády, státní zřízení, samospráva/demokracie a volební systémy

- forma politické organizace lidské společnosti, vyznačuje se sdružením obyvatel určitého území v právní celek
- státní moc je nezávislá. vnitřní i vnější záležitosti si každý stát řeší sám

znaky státu

- ohraničené území – půda, vzdušný prostor, vodstvo
- organizace státu – administrativní aparát, soustava státních orgánů spjatá se státním aparátem
- právo – schopnost samostatně o něčem rozhodovat v právních vztazích
- obyvatelstvo – občani
- státní suverenita – vnitřní (=nezávislost státní moci na jiném pol. subjektu uvnitř státu), vnější (=právo státu uzavírat mezinárodní dohody a smlouvy)
- ozbrojená složka

mezinárodně-právní subjektivita

- Stát je hlavním subjektem mezinárodního práva, důležitá pozice díky tomu, že jeho suverenita není odvozena od žádné jiné moci.
- Stát je považován za entiku který má- stále obyvatelstvo, vymezené území, vládu a způsobilost vstupovat do vztahu s ostatními státy

teorie vzniku státu

- **teorie náboženská**
 - patří k nejstarším
 - stát vzniká a existuje z boží vůle a odráží božskou dokonalost → božský původ státu
- **teorie patriarchální**
 - stát vznikl postupným rozšiřováním rodiny
 - monarcha hraje roli otce v rodině
- **teorie mocenská**
 - stát vzniká vládou mocnějších nad silnějšími
- **teorie násilí**
 - vysvětluje stát jako produkt uplatnění síly, např. podmanění
- **teorie smluvní**
 - stát vzniká smlouvou mezi občany, kteří se svobodně vzdají části své suverenity ve prospěch celku

funkce státu

I) vnitřní :

- **právní** – stát funguje na základě práva, př. zajištění respektování právního řádu
- **ekonomická** – stanovení podmínek pro chod ekonomiky, má zabezpečit dobré fungování ekonomiky státu, např. sleduje nezaměstnanost a inflace
- **bezpečnostní** – zajišťuje bezpečnost občanů a jejich majetku i vnitřní zabezpečení státu, jeho orgánů a institucí na státním území
- **sociální** – zajištění občanů v nemoci, ve stáří a při ztrátě prostředků obživy
- **kulturní** – péče o kulturní dědictví, vytváření podmínek pro rozvoj kultury, rozvoj školství, vědy a výchovy

II) vnější:

- **diplomacie** – zajištění vztahu s dalšími státy

- **obranná** – obrana území před případným napadením a udržení mezinárodní bezpečnosti
- **regulace zahraničního obchodu** – stanovení podmínek a okolností pro zahraniční obchodní vztahy

státní moc

- záruka demokracie, že státní moc nebude zneužita proti občanům
- moc není soustředěna do jednoho státního orgánu, rozlišujeme tři složky

moc zákonodárná (LEGISLATIVA)

- ve své pravomoci má vydávání zákonů
- zastupuje ji parlament, pravomoc určuje ústava
- schvaluje program vlády, rozpočet
- parlament se dělí na dvě komory- poslanecká sněmovna a senát

—> poslanecká sněmovna

- tvoří ji 200 poslanců
- v čele je předseda poslanecké sněmovny- volen poslanci
- předseda zahajuje, končí jednání, navrhuje pořadí projednávaných zákonů
- podle stranické příslušnosti poslanci vytváří poslanecké kluby

—> senát

- tvoří ho 81 senátorů
- každé dva roky se vymění jedna třetina členů
- senát zastupuje poslaneckou sněmovnu v případě jejího rozpuštění
- jedná se o brzdu poslanecké sněmovny
- schvaluje nebo vrací zákony

moc výkonná (exekutiva)

- tvořena vládou, prezidentem a státním zastupitelstvím
- vláda je tvořena premiérem, místopředsedou a ministry
- prezident jmenuje premiéra a následně dle jeho návrhu i ostatní členy
- vláda po svém jmenování musí získat důvěru Posl. sněmovny, která také může kdykoliv vyslovit nedůvěru → vláda musí podat demisi.
- Každý minist má na starosti jiný rezort: Školství, financí, zdravotnictví, dopravy

soudní moc (jurisdikce)

- tvořena ústavním soudem a soustavou soudů
- soudy jsou nezávislé
- soudci jsou jmenováni prezidentem bez časového omezení a jsou neodvolatelní
- **Ústavní soud** (v Brně) – dohlíží na dodržování ústavy, zda nejsou porušována lidská práva nebo jestli není přijatý zákon v rozporu s ústavou a práv. řádem

- skládá se z 15 soudců jmenovaných na 10 let prezidentem

- Soustava soudů:

- Nejvyšší soud (Brno)
- Nejvyšší správní soud (Brno)
- Vrchní soud (Praha a Olomouc)
- Krajský soud (v krajských městech)
- Okresní soud (v býv. Okresních městech)

ústava

- **Ústava rigidní** – pro změnu je zapotřebí souhlas vyššího počtu hlasujících
- **Ústava flexibilní** – k její změně je stačí běžný způsob hlasování, lze ji změnit prostým zákonem

Formy vlády

DEMOKRATICKÁ (vláda lidu)

- státní forma, umožňující účast všech plnoprávných občanů na správě a řízení státu
 - jejich účast může být buď přímá (hlasování – referendum) nebo nepřímá (zastupitelská, reprezentativní)
 - umožňuje občanům v pravidelných obdobích volit své zástupce (poslance), kteří vykonávají státní moc za své voliče
 - protikladem demokracie je diktatura

NEDEMOKRATICKÁ (=vládne jen úzký okruh osob, nebo dokonce jedinec)

- aristokracie (vláda privilegovaných – šlechty)
- byrokracie (úřednická vláda)
- plutokracie (moc v rukou vyšší vrstvy – vláda úzké skupiny bohatých, forma oligarchie)
- oligarchie (vláda privilegované vrstvy magnátů)
- monokracie (vláda jedince, samovládce, diktátora)

Monarchie a republiky

- **monarchie** – zaručuje dědičnou, doživotní vládu jednoho panovníka
 - *absolutní* (neomezená) – panovník má veškerou moc
 - *konstituční* (omezená) – moc panovníka omezena ústavou, resp. parlamentem

- **republika** – hlava státu volena v řádných volbách lidem nebo parlamentem na základě ústavy, omezené volební období, státní moc se odvíjí od lidu, státní moc je rozdělena: moc zákonodárná, výkonná a soudní
 - *parlamentní* – vedoucí postavení má parlament složený z poslanců (ČR, SR)
 - *prezidentská* – v čele prezident, který plní výkonné moci, neexistuje předseda vlády (USA, Rusko)

- *semiprezidentská* – prezident má vyšší pravomoci než parlament, ale nižší než v prezidentské (Francie, Polsko, Finsko)
- *kancléřská* – dominantní postavení má kancléř, prezident volen parlamentem (Německo)

státní zřízení

unitární stát

- je jednotný, s jedinou vládou, jedinými zákony a jediným občanstvím na celém území státu
- ČR, SR, Itálie, Polsko, Nizozemsko

federace

- spolkový stát, vzniklý spojením více států, které se vzdaly části své suverenity ve prospěch celku
- jednotlivé části mohou mít vlastní ústavu, zákony i dvojí soustavu nejvyšších stát. orgánů
- mají společnou hlavu státu, měnu, armádu, zahraniční politiku
- Německo, USA, Indie, Rakousko

konfederace

- svaz států
- smluvní sdružení samostatných států, které úzce spolupracují
- zachovávají vlastní ústavy i občanství
- vytváří orgány pro společné zajištění obrany, zahr. politiky, příp. zahraničního obchodu a měny
- Commonwealth of Nations

demokracie

- forma politického zřízení, která umožňuje všem plnoprávným občanům účast na správě a řízení státu

- **základní podmínky demokracie:**
 - existence právního státu - existující demokratické právní normy a systém, jak je uplatňovat

- **základní hodnoty demokracie:**
 - *svoboda* - odpovědnost (můžeme se svobodně rozhodnout, ale neseme za sebe zodpovědnost)
 - *rovnost* - spravedlivost

- **druhy demokracie:**
 - *přímá* (referendum) - založena na přímé účasti občanů na rozhodování o věcech veřejných
 - *nepřímá* (zastupitelská) - občan se účastní politického rozhodování zprostředkovaně -> volený zástupce

- **principy demokracie:**
 - suverenita lidu (lid je zdrojem veškeré státní moci)
 - cílem státní moci je sloužit všem občanům (stát slouží lidem, nikoli lidé státu)
 - rozdělení státní moci na složku zákonodárnou, výkonnou a soudní
 - parlamentarismus (legislativa je pravidelně obnovována - volby)
 - právní stát (vztah občana a státu je vymezen právním řádem)
 - dodržování všech základních lidských práv a svobod
 - politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, nedbají na ochranu menšin
 - právo na svobodné vlastnictví a svobodné podnikání
 - sociální spravedlnost v otázkách ochrany a sociálně ekonomického zabezpečení sociálně slabých - staří, nemocní, nezaměstnaní apod.
 - svoboda tisku a projevu

právní stát

- vztah mezi občanem a státem je vymezen pomocí práva
- právní řád stanoví i pravidla chování státních orgánů, aby nemehla být jejich moc zneužitelná proti občanům
- stanovuje pravidla chování občanů ve státě
- prosazována vlada práva

rovnost

- **Rovnost příležitostí**- jedním ze základních principů demokracie, každý by měl dostat stejnou příležitost, bez rozdílu na pohlaví, národnost, či barvu pleti
- **Rovnost politická**- lidi jsou si lidsky i politicky rovni. 1 člověk=1 hlas
- **Rovnost před zákonem**- povinnost aplikovat zákon takovým způsobem, aby bylo uplatněno právo, bez jakéhokoliv popírání práv, diskriminace a nebylo nijak rozlišováno mezi lidmi (pohlaví, věk..)

svoboda

- stav bytosti, jednající na základě vlastní vůle, nezávisle na svém okolí
- **Formální svoboda**= nedosažitelná pro část společnosti- svoboda pohybu X nedostatek peněz.
- **Reálná svoboda**= možnost, kterou může, ale nemusí jedinec naplnit

spravedlnost

- **Vyrovnávací**- přiměřený trest
- **Rozdělovací**- kde se mezi několik subjektů rozdělují požitky nebo břemena, např. při dělení dědictví nebo kořisti, při rozdělování daní a podobně.